

FRANS HEYMANS SPRAK MET RIK LANCKROCK (° 1923)

Als ik aankom in zijn appartement aan de Voskenslaan wacht Rik Lanckrock mij al op. “Op tijd komen, en liefst wat vroeger nog, is mijn gewoonte” had hij immers gezegd.

Dat de ongemakken van de jaren beginnen door te wegen op zijn 86ste, vergeet men meteen als men hem aan het woord hoort. Nog altijd even gedreven en vinnig. “Eigenlijk heb ik twee levens geleid”, zegt hij, en als men zijn biografie overloopt, wordt dit wel duidelijk.

Van beroep bracht hij het tot Subregionaal directeur van de toenmalige Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (de RVA) in Kortrijk. Niet meteen de meest inspirerende bezigheid voor iemand met een zo brede culturele en literaire belangstelling én bedrijvigheid.

Inderdaad, beroepshalve was ik vooral bezig met sociale en economische dossiers. Wat ik vóór en na de beroepsuren deed, was voor mij het levensnoodzakelijke tegenwicht voor die (voor buitenstaanders allicht) “saaie” beroepsmaterie. Ik heb altijd genoeg gehad aan vier uur slaap, dus bleef er voldoende tijd over voor een tweede leven ...

U bent uw literaire carrière begonnen in 1944, als dichter, in het tijdschrift *Klaverendrie*.

Klaverendrie was enkele jaren vóór WO II opgericht door Johan Daisne, Luc van Brabant, Pierre Hubert Dubois en Marcel Coole. Het was geen écht Gents tijdschrift, maar tal van Gentse auteurs werkten er aan mee, o.m. Paul Berkenman, Daan Boens, Adolf Herckenrath, Paul de Rijck, Paul Rogghé, Jan Schepens, Prosper de Smet en anderen.

Kort na de oorlog lag u aan de basis van het nieuwe tijdschrift *Arsenaal*, dat in zijn programma schreef, te willen publiceren “... wat onversmaadbaar is uit het conventionele, en wat bijgewonnen is uit het experiment...”. Was dit uit onvrede met de traditionele literatuur van vóór de oorlog?

Neen. De oorlogsjaren 40-45, dat waren niet enkel jaren van materiële ontbering en ellende. Ze betekenden ook intellectuele bedreiging, gedwongen zwijgen, letterlijk onderduiken en soms weggevoerd worden, zelfs om nooit meer terug te keren.

Op de bevrijding volgde er een enorme ontlading en, vooral voor jongeren, de drijfveer om zich eindelijk te manifesteren en zélf te dóén. *Arsenaal* was daarvan een uiting.

Maar er was meer: wij wilden vooral grenzen slopen. Vergeet niet dat – zeker op cultureel gebied – de verzuiling in Vlaanderen toen nog welig tierde. Ook dát wilden wij doorbreken. De titel van het tijdschrift was bewust gekozen: het moest een verzamelplaats zijn, een arsenaal voor iedereen die kwaliteit bracht, ongeacht of het nu conventionele literatuur was of nieuw, experimenteel én ongeacht het levensbeschouwelijke pluimage van de auteur. De achtergrond telde niet voor ons, enkel de kwaliteit. En als men vandaag de lijst van *Arsenaal*-medewerkers overloopt, dan ziet men daarin heel wat opkomende jongeren, debutanten ook, die het – de ene al wat meer dan de andere – nadien gemaakt hebben. Ik noem maar de geregelde en de gelegenheidsmedewerkers als Paul Berkenman, Albert de Longie, Michel van der Plas, Erik van Ruysbeek, Maurits de Doncker, Albert Bontridder, Hugo Claus, Johan Daisne, Hubert Lampo, Christine D’Haen, Jan Schepens, Roger van de Velde, Jan Walravens en anderen. Ikzelf was aanvankelijk “organisatieleider” en later hoofdredacteur.

Arsenaal heeft het zes jaargangen volgehouden, tot 1950. En dat was een hele prestatie als men bedenkt dat vooral jongerentijdschriften meestal zo vlug verdwenen als ze opkwamen...

In de jaren vijftig waren er dan *Het Antenneke* met Jos Murez en *Cyanoor* met Jo Verbrugghen en John Bultinck... Was u daar ook bij betrokken?

Neen, alhoewel ik zeer goed bevriend was met Jo Verbrugghen en ik de al te jong overleden advocaat John Bultinck ook goed kende. Velen zullen zich nog John Bultinck herinneren als populaire tv-kok op de toenmalige BRT; hij was dat lang vóór de huidige rage van kookprogramma’s op elke zender. Hij wist van zijn programma ook een waar cultureel fijnproevertje te maken door bij-

voorbeeld de geschiedenis van allerlei kruiden te vertellen, door uit te weiden over de term “amuse-gueule” enzovoort.

In diezelfde jaren vijftig werden in Gent een aantal literaire beurzen georganiseerd waarvan de meeste het al na enkele afleveringen voor bekeken hielden. Ook de stad Gent nam een dergelijk initiatief...

Eigenlijk was het idee voor die stedelijke beurzen ontstaan in de “Artevelde-club“ op de Kalandeberg, die toen het lokaal was van de Vereniging van Oost-Vlaamse Letterkundigen. De “Artevelde-club” was ten andere ook het stam-café van Filip de Pillecyn. Die beurzen werden concreet georganiseerd door het stadsbestuur in de foyer van de opera. Ze gaven de Gentse auteurs – ook een aantal Fransschrijvers zoals Marie-Jeanne Boelens, Simone Kuhn en de la Coeuillerie en Edmond Boonen – de kans om naar buiten te komen, zich te presenteren aan het grote publiek. We toonden, verkochten en signeerden er onze publicaties. Deze beurzen werden telkens zeer druk bezocht.

En dan waren er natuurlijk de “Boekuil-lezingen” die plaats hadden in de toenmalige Stadsbibliotheek aan de Ottogracht...

Precies, de meeste ervan vonden inderdaad plaats in de bibliotheek. René Idé was er de drijvende kracht van. Van 1945 tot het begin van de jaren zestig; tijdens het winterseizoen elke zaterdagavond. Honderden auteurs met naam, Vlamingen, Nederlanders en af en toe ook wel eens een Frantalige, kwamen daar over de vloer en lazen voor uit, of debatteerden over hun werk. Onlangs nog getuigde de Gentse historica Denise de Weerd, in haar memoires *Mijn Waarheid*, hoe belangrijk die lezingen op cultureel gebied waren voor haar en voor de studerende jeugd van die tijd.

U bent ook betrokken geweest bij de culturele bladzijden van dagblad *Vooruit*.

Inderdaad. Merkwaardig was toch wel de binding van *Vooruit* met de literatuur en met cultuur in het algemeen. Denk maar aan de rubrieken *Geestesleven*, aan de dagelijkse kolom *Boekuil* van Raymond Herreman, aan Richard Minnes *In 20 lijnen* en zijn *Brieven van Pierken* waarvoor Frits van den Berghe de tekeningen leverde, aan de dagelijkse *Boontjes* van Louis Paul Boon en later aan de *Pluimpjes* van Prosper de Smet... Ikzelf heb decennialang meegewerkt aan *Vooruit* - en later aan de *De Morgen* - voor de literaire rubrieken maar ook als theaterrecensent.

In 1952 schreef u een *Inleiding tot het magisch realisme*. Dat heeft u blijkbaar wel bijzonder geïnteresseerd.

En dat doet het nog steeds. Mijn belangstelling voor het magisch-realisme ontstond tijdens de Tweede Wereldoorlog en wel door het werk van Johan Daisne, die in Vlaanderen de naamgever was van het genre (in navolging van de Italiaanse auteur Massimo Bontempello en de Duitse romanticus Novalis). Tot op heden blijft die stijl mij fascineren omdat de magisch-realisten het onzegbare zegbaar en het onzichtbare zichtbaar trachtten te maken. Evenzeer wilden zij de verrassende diepten en achtergronden van de mens en van het bestaan onthullen. De symbolisten – die mij ten andere evenzeer blijven boeien – wilden net hetzelfde doen; symbolen of zinnebeelden verwijzen immers naar uiteenlopende zaken die vaak moeilijk precies te formuleren zijn.

In 1961 kreeg u de literatuurprijs van de Stad Gent voor uw essay *Praatjes van een humanist*. Als men het *Jubileumalbum* doorneemt dat u werd aangeboden naar aanleiding van uw 70ste verjaardag (1983), valt dat humanisme op als een constante in uw leven. U schreef erover in een studie over Johan Daisne uit 1956, in de studie *De magisch-realistische wereld van Oscar Bonnevalle* uit 1982 én in het essay *Het magisch-realisme in de kunst* uit 1988.

Ik wil toch even teruggrijpen naar het begin van ons gesprek waarin ik beweerde dat ik twee levens heb gekend. Dat was beslist te zwak uitgedrukt, want eigenlijk leefde ik in vijf verschillende werelden: de ambtenarij, het humanistisch en vrijzinnig milieu, de letterkundige kringen, de theaterwereld en mijn privéleven. Op al die domeinen heb ik vele wegen bewandeld. De opsomming van mijn diverse activiteiten zou mij te ver leiden en ook vervelend worden voor de lezer. Wie daarvoor belangstelling mocht hebben, verwijs ik naar het reeds genoemde Jubileumboek, waarin men alles kan terugvinden. Dat boek is in vele openbare bibliotheken te raadplegen. Men zou allicht denken dat een man met zo'n druk bestaan geen behoorlijk privéleven heeft gekend. Dat is onmiskenbaar fout: mijn gezin is altijd het centrum van mijn belangstelling geweest. Als het ook maar enigszins mogelijk was, werd ik vergezeld van mijn vrouw en twee kinderen: naar de schouwburg (ik zag decennialang meer dan honderd voorstellingen per seizoen), naar tentoonstellingen, concerten, publieke manifestaties. Samengevat: ons familiale klaverblad van vier was innig verbonden en ook zeer gelukkig. Nog één puntje: vrijzinnigheid, humanisme en vrijmetselarij zijn de fundamenten van mijn bestaan gebleven.

U bent dus ook zeer actief geweest op het gebied van het Gentse toneel, het professioneel theater maar ook het zgn. “amateurtoneel”...

Hier durf ik verwijzen naar mijn voorgaande repliek. Als geboren en getogen Gentenaar – ik werd zelfs tijdens de Gentse Feesten geboren – was ik heel actief in alle geledingen van het toneellevens. Ik was o.m. één van de stichters van het “Nederlands Toneel Gent”, het NTG, en ik was ook jarenlang ondervoorzitter van de Raad van Bestuur van “Theater Arena”. Bovendien schreef ik een uitvoerig essay, *Toneelstudio ‘50 en het Arcatheater* (1976). Voorts ben ik altijd een vurige verdediger geweest van het Gentse dialect en bijgevolg was ik evenzeer betrokken bij twee lokale ensembles: “Het Gents Amusement” van Eddy Daese en “Het Gents Volkstoneel” van Romain Deconinck. Met beide initiatiefnemers was ik trouwens bevriend; over beiden schreef ik essays.

Er vielen tijdens ons gesprek heel wat namen van naoorlogse auteurs. Velen daarvan lijken inmiddels zo goed als vergeten. Wordt die literaire periode als geheel, dat Gentse literaire erfgoed, vandaag niet onderschat?

Erfgoed staat volop in de belangstelling de laatste jaren, maar de interesse voor het literaire erfgoed – zeker dat uit de nochtans boeiende naoorlogse periode – lijkt wel erg bekoeld. De meeste van de genoemde auteurs halen de media niet meer, en dan mag je het wel vergeten; uit het (tv-)beeld, uit het hart, zou je vandaag wel zeggen ...

“Literair Gent”, het internetproject van de Stedelijke Openbare Bibliotheek en van de erfgoedcel Gent Cultuurstad, mag in dat opzicht wel een merkwaardige uitzondering worden genoemd.

De onverschilligheid voor het naoorlogse verleden is trouwens opvallend algemeen. Dat heeft te maken met een veelheid van factoren, zeker met een steeds toenemende algemene onverschilligheid, met oppervlakkigheid op ethisch, cultureel en politiek gebied, met normvervaging, ikjesmentaliteit en een toenemend gebrek aan begrip en empathie voor de medemens. Ondanks (of moeten we zeggen: precies door) de steeds toenemende communicatiemiddelen, lijken weerbaarheid en strijdvaardigheid te verzwakken. De hebzuchtige mens is vooral met zichzelf bezig en verliest daardoor zijn belangstelling voor anderen. Dat leidt tevens tot een verschraling van de algemene culturele bagage van velen. Let maar eens op de media, de vele quizen en de onnozele antwoorden die daar vaak gegeven worden – of op de talloze interviews t' allen kant, op enkele uitzonderingen na met steeds dezelfde, met steeds dezelfde vragen en steeds dezelfde, stereotiepe antwoorden...

“Moedeloos”, noemt Rik Lanckrock zichzelf wel eens, maar weinigen zullen op die leeftijd nog zoveel opstandigheid in zich hebben ...

* Over meerdere van de hier genoemde Gentse auteurs, verenigingen en tijdschriften vindt men bijdragen in de rubriek Lexicon van de internetsite www.literair.gent.be. In de rubriek Overzichten vindt men daar tevens algemene overzichten van de Gentse literatuur in de perioden 1940-1945 en 1945-1960, maar ook over o.m. de literatuur in het Gentse dialect.
